

18 DE GENER

CRIPTA DE LA SAGRADA FAMÍLIA

CARAMELLES DE NADAL

MÚSIQUES DE TRANSMISSIÓ ORAL A LES ILLES PITIÜSES

L'AUDITORI MUSEU DE LA
MÚSICA

Esquadra de Caramellers 'Es Xacoters de sa Torre'

Francisco Javier Bonet Bufí, castanyoles i cant

Vicente Juan Cardona Bonet, espasí i cant

Mariano Adrià Marí, tambor i flaüta

COMENTARI

per Jaume Escandell

La producció i circulació de goigs a la mare de Déu que va proliferar a partir del segle XIV a la Corona d'Aragó es concreta a les illes d'Eivissa i Formentera en les caramelles de Nadal, una manifestació musical de tradició oral lligada a un moment molt concret del calendari litúrgic: les matines de la nit de Nadal.

Les esquadres de caramellers s'ocupen d'interpretar aquests cants. Són formacions integrades generalment per tres músics: un sonador de *flaüta* –flabiol llarg i estret de tres forats– i tambor, i dos cantadors, un dels quals també sona les castanyoles i l'altre, l'espasí (instrument idiòfon de metall percudit).

Un dels trets més característic de les caramelles de Nadal radica en la forma de cantar, basada en la reiteració d'un patró melòdic de dibuix descendent que acaba amb una redoblada, l'ornament vocal que els cantadors insereixen immediatament després de la darrera síl·laba tònica de l'última paraula de cada *mot* (els versos llargs de 5+5 o 7+7 síl·labes que conformen el text).

Les caramelles de Nadal s'estructuren en tres seccions. La primera correspon als Gojos de Maria, un conjunt de goigs format per set cobles alternades amb un coblejoll o tornada que es desenvolupen sobre un ostinato rítmic executat pels instruments de percussió que es manté invariable al llarg de tota la secció. Temàticament tracten alguns dels episodis més rellevants de la vida de la mare de Déu: l'anunciació, el naixement de Jesús, l'adoració dels reis, la resurrecció, l'ascensió de Crist, la davallada de l'Esperit Sant, i l'assumpció de Maria. Segueixen, per tant, la tradició literària dels goigs terrenals de la Verge Maria, documentada ja en el segle XII en llengua llatina i que posteriorment s'estén a altres llengües, entre elles la catalana, fet que es produeix a partir del segle XIV, amb composicions tan conegudes com *Los set gotxs recomptarem* del Llibre Vermell de Montserrat.

El text dels Gojos de Maria de les caramelles de Nadal de les Pitiüses, caracteritzat pels abundants arcaïsmes del lèxic i les formes verbals, guarda una relació ben evident amb uns goigs recollits en el ms. 854 de la Biblioteca de Catalunya, un manuscrit miscel·lani de temàtica devocional que conté materials del segle XV fins al XVII. La composició en qüestió, titulada Los set goyts i copiada presumiblement a finals del segle XV, presenta el mateix nombre de cobles, estructura temàtica i mètrica que els Gojos de Maria de les caramelles de Nadal d'Eivissa i Formentera. A més, les dues peces comparteixen nombroses seqüències de text iguals o equivalents, de manera que ambdues peces s'han d'entendre com a diferents formulacions d'una mateixa composició literària que segurament ja era coneguda i circulava a les darreries del segle XV.

L'inici de la segona secció resulta clarament perceptible pel canvi d'*ostinato* rítmic, que en aquest punt passa a marcar únicament la primera de cada quatre pulsacions. Comencen aquí els Gojos, una segona sèrie de goigs, també dedicats a la mare de Déu i cantats també amb el recurs ornamental de la redoblada, però amb la diferència que la composició literària és aquí de més nova factura. Es tracta de texts generalment composts ja durant les primeres dècades del segle XX i propis de cada esquadra, com a element distintiu, ben al contrari del que succeeix amb els Gojos de Maria, cantats per totes les esquadres amb escasses variacions.

Per últim, s'arriba a la tercera secció: l'Oferiment. Aquí es manté el mateix *ostinato* rítmic de la secció anterior, però es prescindeix de la *redoblada* en el cant. Aquesta part és molt més breu que les anteriors, té un cert caràcter deprecatori i funciona com a cloenda i acomiadament.

L'esquadra Es Xacoters de sa Torre, una de les més experimentades i de més àmplia trajectòria de l'illa d'Eivissa, ofereix una versió ben fidel i acurada de les caramelles de Nadal, una de les manifestacions sonores més representatives del patrimoni cultural de les Pitiüses que des de l'any 2005 es troba declarada com a Bé d'interès cultural immaterial.

CARAMELLES DE NADAL 2024-25
Es Xacoters de sa Torre

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

Fonc lo primer goig
verge com vós éreu,
verge com vós éreu,
lhumil Fill de Déu
làngel von tramet,
diu sant Gabriel:
Missatge cortès
Déu vo'n saludà
bendit i promès,
diu que ara vendrà
i sencarnarà,
mare, el fill de Déu,
el fill de Déu diu:
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La segona fonc
la Divinitat,
quan baixaven àngels
donant claredat,
claredat donaven
a los pastorets;
a los pastorets
van diguent en pau,

en pau van diguent:
Nostro Senyor és nat
Nostro Senyor és nat
allà dins Betlem.
Entrem-lo a adorar
a Ell, que així fonc,
lànima salvar,
i un bon salvament.
Vertaderament,
pare, Déu mon do,
mon vulgui Déu dar
la glòria a tots,
a los pecadors.
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La tercera, oh Verge!,
dun estel lluent
per los tres bons Reis
anà a Orient,
a Orient anava
per or i argent.
Fill per naixement
com Ell era i és,
com Ell era i és,
ha sét i serà,
i un bon jutjament
mon vulga Déu dar,
mon vulga Déu dar,
la glòria a tots,
a los pecadors,
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La quartena, oh Vergel,
duna aparició,
Mare i Magdalena
dins lhort Jericó.
Partiren la bresca
junt amb lo peix bo,
los cinc quarts de lor
de quin fonc millor.
Cent quaranta dies
tenim de perdó
i altres cent quaranta
tenim de bendició.
Pregant per Vós, Mare,
vostron Fill mon do,
vostron Fill mon do
la glòria a tots
a los pecadors.
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal!
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La cinquena, oh Vergel,
quan li sabrem dir,
quan li sabrem dir,
dit i ben cantat
que veurem el cel
obrir i no tancar,
Salvador del món

que el veren pujar.
Davallar el veurem,
grans seran los plors,
majors són los gotxos
que haurem de cantar.
Amb un plor Déu, làngel,
mos despertará,
los bons i los mals
vendrà a jutjar
i un bon jutjament
mos vulga Déu dar,
mos vulga Déu dar,
la glòria a tots,
a los pecadors,
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La sisena, oh Vergel,
del gran i el petit,
quan les desjunyiren
del seu esperit
i del cos les treuen
cap a linfinit
i a jutjar les duen
allà, al paradís.
Faran de les vostres
just com de les nostres.
I ho vol Déu Jesús.
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

La setena, oh Verge!,
plena de dolçor
sen puja la Mare,
Verge, a son Senyor.
Amb sos dotze apòstols
Déu per companyó,
pugen al cel, pugen
àngels i arcàngels,
àngels i arcàngels,
mort i porfessó.
Coronaren-la
de nou belles flors
ressigueren-la
en cadira major
i la presentaren
a Déu gloriós.
Làngel li va dir:
puix mirau, Senyor,
quin present tan fi
del bon presentor
Maria ha enviat
la glòria a tots,
a los pecadors.
Qui em vol oir?

Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!
Mare esperital!
Qui em vol oir?
Sant goig prencipal,
de nat Fill de Déu!

GOIGS

Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús,
aquell que perdé la vida
per naltros es pecadors.
Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús.

Dins un estable de penyes
habitada des pastors,
entre es bous i ses euveies
hi va néixer tan gloriós.
Ses euveies ladoraven,
que era un miracle gros
i es bous també lacotxaven
amb so bufec del seu cos,
perquè llavò ja tenien
un pensar tan llastimós.

Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús,
aquell que perdé la vida
per naltros es pecadors.
Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús.

Aquella nit tan sagrada
sen va sentir una veu
i ho varen ser ses paraules
de làngel Sant Gabriel,
que tot el món convidava
a sa cova de Betlem,
perquè hi 'nassen a adorar-lo
a son Fill del Pare Etern.
Ell ho és rei de sa terra
i amo des trono del cel,
i és bo per no deixar perdre
tot qui serà devot seu.
Cristians, tots invoquem-lo,

vejam quins mèrits tendrem,
com a Pare, respectem-lo,
conservem sa seua llei
que Ell és nat dins l'establia,
gran, triomfant i gloriós.

Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús,
aquell que perdé la vida
per naltros es pecadors.
Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús.

En 'ver passat dotze dies
del vostro sant naixement
tenguéreu una visita
de los tres Reis d'Orient;
per encontrar-vos a Vós
tengueren bon regiment,
els va sortir una estrella
de ses altres diferent,
i endret della (e)hi havia
es Vostro sant naixement,
que us veren tan resplendent
que era obligat adorar-vos.

Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús,
aquell que perdé la vida
per naltros es pecadors.
Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús.

Maria, quan presentàreu
von Fill al temple de Déu
molta alegria causàreu
a tots els àngels del cel,
per això us acompanyaven
cantant i alçant sa veu
i també us assaludaven

com a reina que sereu
quedàreu Verge Sagrada,
lo que en ses altres no es veu.
Vulgueu ser sa nostra mare
així com ho sou de Déu,
vulgueu ser nostra abogada,
mai no mos desempareu
i si feim alguna errada
en morir no ens castigueu,
donau-mos temps
desmenar-mos
un poc abans, si voleu,
que mos puguem defensar-mos,
de ses penes de linfern.
Si mos ho guanyam en vida
no serà dificultós.

Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús,
aquell que perdé la vida
per naltros es pecadors.
Amb Sant Josep i Maria
està el Santíssim Jesús.

OFERIMENT

A la Santa Trinitat
i en nom de tots demanam
que en aquestos semblants dies
els puguem veure molts anys
i amb salut i amb alegria
i ser molt bons cristians
per poder passar la vida
lliures de pecat mortal
que Sant Josep i Maria
també mos ajudaran
i al cel anem que així siga
preguem tots en general.

L'AUDITORI MUSEU DE LA MÚSICA

BARCELONA.CAT/MUSEUMUSICA

L'AUDITORI BARCELONA
LEPANT 150
08013
BARCELONA

93 256 36 50 / 62
MUSEUMUSICA@BCN.CAT

SEGUEIX-NOS

L'AUDITORI ÉS UN CONSORCI DE

AMB EL SUPORT DE

